

COMISIA COMUNITĂȚILOR EUROPENE

Bruxelles, 10. 01. 2003
COM(2002) 779 final

COMUNICATUL COMISIEI

**Investiția eficientă în educație și formare:
un imperativ pentru Europa**

1. REZUMAT

Acest comunicat precizează punctul de vedere al Comisiei în ceea ce privește noua paradigmă de investiție în educație și formare în Uniunea Europeană lărgită, în cadrul ambițiosului obiectiv strategic conturat de Consiliul European la Lisabona, în luna martie 2000. În vederea atingerii acestui obiectiv, miniștrii educației participanți au adoptat în februarie 2002 *Programul de lucru detaliat privind obiectivele sistemelor de educație și formare*, incluzând obiectivul său 1.5: *Folosirea cât mai eficientă a resurselor*¹.

Comunicatul încearcă să privească problema investiției în educație și formare dintr-o perspectivă largă, acordând în special atenție dimensiunilor cercetării și educației permanente, precum și strategiei europene pentru angajarea forței de muncă. Pentru început, comunicatul explorează relevanța și contribuția educației pentru elementele-cheie ale strategiei trasate la Lisabona, cum ar fi creșterea susținută, competitivitatea, cercetarea, dezvoltarea și inovația, crearea mai multor locuri de muncă și mai avantajoase, includerea socială și cetățenia activă, precum și politicile regionale. Noua paradigmă de investiție în educație și formare va fi modelată de factori cum ar fi noile cerințe ale societății cunoașterii, globalizarea, extinderea Uniunii Europene și tendințele demografice nefavorabile. Ținând cont de acești factori, greutățile întâmpinate în atingerea dezideratelor vor fi mult mai considerabile decât cele prevăzute inițial la Lisabona. Multe regiuni și câteva țări din actuala și viitoarea Uniune Europeană trebuie să depășească sarcinile masive ce revin Europei pentru atingerea obiectivelor fixate la Lisabona.

În privința nivelului total al finanțării, Uniunea Europeană se confruntă cu un nivel redus al investițiilor în resursele umane. Nu poate fi identificată o tendință orientată în mod clar spre finanțarea *publică*, dar există un deficit evident în finanțarea *privată* pentru domeniile cheie cum ar fi învățământul superior, educația adulților și formarea profesională continuă. Extinderea Uniunii Europene pare a exacerba, în loc de a reduce aceste deficiențe. Având în vedere aceste aspecte, Comisia își exprimă îngrijorarea față de perspectiva realizării “unei creșteri substanțiale a investițiilor pe cap de locuitor în ceea ce privește resursele umane”, așa cum s-a solicitat la Lisabona și conchide că vor fi necesare investiții noi în educație și formare, incluzând (în funcție de situația țării respective) cheltuieli publice, precum și private mai mari, pentru completarea finanțării publice.

În privința nevoii de a cheltui resursele existente într-un mod cât mai eficient, documentul se referă în primul rând la *alocarea* lor eficientă. El definește prioritățile investițiilor în educație și formare din “procesul obiectivelor” (*Objectives Process*), cât și din educația permanentă și strategia europeană a forței de muncă. Apoi, documentul identifică o serie de aspecte comune ale ineficienței cheltuielilor (eșec școlar, abandon școlar, rata șomajului printre absolvenți, durata excesivă a studiilor, niveluri scăzute ale performanțelor școlare) și

---

¹ Programul de lucru detaliat privind obiectivele sistemelor de educație și formare, documentul 6365/02, 2002 al Consiliului. Obiectivul 1.5 reflectă, de asemenea, necesitatea unei “finanțări adecvate” stabilite în Comunicatul Comisiei “Making a European area of lifelong learning a reality”, 2001.

sursele ei posibile, în scopul de a îndemna statele membre să aibă în vedere acești factori și să le măsoare costurile în continuă creștere. Sunt subliniate, de asemenea, necesitatea unui management eficace al resurselor (prin descentralizarea educațională, abordări partenoriale și acțiuni mai bine coordonate) și a rolului indispensabil al standardelor naționale și europene.

În final, Comunicatul subliniază că investițiile pot fi eficace în totalitate, numai dacă sunt ancorate în contextul european. Reforme importante, uneori întârziate în domenii cheie cum ar fi reforma curriculară, asigurarea calității și recunoașterea calificărilor sunt condiții de bază pentru investiții eficiente. Astfel de reforme nu-și pot atinge întregul potențial dacă sunt proiectate doar pentru contextul național și nu țin cont de noul context european mai larg. Investitorii – fie că ei sunt statul, regiunea, întreprinderea sau o persoană -, nereușind să recunoască dimensiunea europeană a deciziilor de investiție în educație și formare, își vor crea singuri un handicap și vor reduce eficacitatea investițiilor lor.

Concluzia subliniază faptul că perspectivele remarcabile privind sistemele de educație și formare stabilite de șefii de state și de guverne la Lisabona sunt pe deplin justificate. Realizarea obiectivelor stabilite pentru educație și formare vor fi cruciale pentru succesul întregii strategii trasate la Lisabona. Comisia recomandă statelor membre să ofere nivelul investiției publice cerute de modelul social european², să stabilească parteneriate și stimulente pentru investiții mai multe și mai susținute făcute de întreprinderi și de indivizi, să concentreze finanțările pe zonele unde este cel mai probabil să producă rezultate de cea mai bună calitate și să inițieze reforme privind curricula, calitatea și recunoașterea studiilor/competențelor, în vederea maximizării eficienței lor în contextul european.

1. INTRODUCERE

Educația și formarea sunt hotărâtoare pentru realizarea obiectivului strategic stabilit de către statele membre, la Consiliul European de la Lisabona, pentru a face din Uniunea Europeană cea mai competitivă și mai dinamică societate și economie-bază-pe-cunoaștere din lume. Întâlnirile șefilor de stat și de guverne, în primăveri succesive, în cadrul Consiliilor Europene de la Lisabona (2000), Stockholm (2001) și Barcelona (2002), au confirmat rolul și importanța educației și formării și au stabilit priorități pentru acțiuni concertate la nivel european.

Pentru ca acest rol să fie îndeplinit nu este suficient numai să fie investite resurse în sistemele de educație și de formare ale statelor membre, ci este necesar ca acestea să fie orientate și administrate în modul cel mai eficient. Noua concentrare a atenției la nivel european, pe problemele politicii educaționale și de formare, conferă un nou context problemelor luate în considerare referitoare la eficiența investițiilor. Prezentul Comunicat este bazat pe cercetarea educațională și economică, cât și pe contactul direct cu factorii de decizie din educație și formare. El intenționează să ofere punctul de vedere al Comisiei și să lanseze o dezbatere pe problemele cheie ale investițiilor în educație și formare din Uniunea Europeană actuală și extinsă, în cadrul implementării “Obiectivelor” și a Comunicatului

---

² Consiliul European de la Lisabona, concluziile președenției, paragraful 24.

educației permanente – cât și în contextul strategiei europene a forței de muncă. Mai exact, scopurile sale principale sunt:

- să analizeze implicațiile pentru educație și formare ale solicitării emise de Consiliul European de la Lisabona pentru o creștere anuală substanțială pe cap de locuitor a investițiilor în resurse umane³;
- să clarifice noile roluri și responsabilități ale statelor membre și ale țărilor candidate în garantarea că educația și formarea îndeplinesc rolul principal în realizarea obiectivului strategic stabilit la Lisabona;
- să evidențieze componentele principale și factorii de succes ai noii paradigme pentru investiție în educație și formare în Uniunea Europeană actuală și extinsă;
- să susțină statele membre și țările candidate în eforturile lor de dezvoltare a strategiilor educației permanente și a reformelor structurale în sistemele lor de educație și formare și să le încurajeze în reevaluarea nivelurilor și priorităților investițiilor lor în resurse umane;
- să pregătească terenul pentru raportul comun al Comisiei și Consiliului la Consiliul European din primăvara anului 2004 cu privire la progresul realizat față de obiectivele lor comune, în special obiectivul 1.5.

3. ROLUL EDUCAȚIEI ȘI FORMĂRII ÎN REALIZAREA OBIECTIVULUI STRATEGIC DE LA LISABONA

3.1 Necesitatea sporirii substanțiale a investițiilor în resurse umane

În martie 2000, Consiliul European de la Lisabona a stabilit ambițiosul obiectiv strategic al Uniunii Europene de a deveni până în anul 2010 ” cea mai dinamică și mai competitivă economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă să susțină creșterea economică cu locuri de muncă mai multe și mai bune și cu o mai mare coeziune socială”. Recunoscând că Uniunea a fost confruntată cu “a anumită schimbare rezultată din globalizare și economia bazată pe cunoaștere”, Consiliul European a subliniat faptul că această lume necesită “nu numai o transformare radicală a economiei Europene” dar și “un program stimulat pentru modernizarea asistenței sociale și a sistemelor de educație ”. Consiliul face apel, de asemenea, la “o reflecție generală privind obiectivele concrete ale sistemelor de educație” și pentru “o creștere anuală substanțială a investițiilor în resurse umane pe cap de locuitor”. El subliniază că viitorul economiei (și al societății) europene va depinde de calificările cetățenilor ei, și că acestea, la rândul lor, au nevoie de o actualizare continuă, caracteristică societății cunoașterii. În contextul Strategiei Europene pentru Forța de Muncă, Consiliul

---

³ Consiliul European de la Lisabona, concluziile președenției, paragraful 26.

European de la Feira din iunie 2000 a făcut apel la statele membre să desfășoare și să implementeze strategii coerente și comprehensive pentru educația permanentă.

Consiliul European de la Stockholm din anul 2001 a confirmat că activitatea ar trebui să continue cu desfășurarea unui program de lucru întemeiat pe calitate și eficacitate, pe accesibilitate și pe deschidere față de sfera sistemelor de educație și formare. El a indicat că activitatea trebuie să fie desfășurată “ în cadrul metodei deschise de coordonare și într-o perspectivă universală” și că trebuie implicate și țările candidate.

Consiliul European care a avut loc la Barcelona, în martie 2002, a salutat *Programul de lucru detaliat privind obiectivele sistemelor de educare și formare*, inclusiv intenția fermă de a face din Europa “atât un spațiu de referință mondial pentru calitatea și relevanța educației și formării, cât și destinația favorită a studenților, oamenilor de știință și a cercetătorilor din alte zone ale lumii”⁴. Așa cum a fost descris mai sus, acest program de lucru include un obiectiv clar privind “folosirea optimă a resurselor”, care se bazează pe apelul Consiliului European de la Lisabona privind creșterea investițiilor în domeniul resurselor umane și pe necesitatea descrisă în Comunicatul Comisiei privind educația permanentă, pentru alocarea de resurse adecvate pentru educația permanentă în societatea cunoașterii⁵. Aceste obiective se concentrează pe “amplificarea investițiilor în domeniul resurselor umane cu asigurarea unei distribuiri echitabile și eficiente a resurselor disponibile” și se referă la investiția totală care să cuprindă atât investițiile autorităților publice, cât și investițiile făcute de întreprinderi particulare sau persoane. Ținând cont de interdependența dintre educație și cercetare, este important de remarcat faptul că, la Barcelona, Consiliul European a stabilit un obiectiv dublu pentru cercetare, și anume: amplificarea cheltuielilor totale pentru cercetare și dezvoltare pentru a se apropia de nivelul de 3% din produsul național brut, până în 2010, și mărirea participării finanțării prin afaceri la 2/3⁶.

3.2 Importanța educației/formării pentru obiectivul de la Lisabona

Atunci când s-au adoptat obiectivele programului de lucru, Consiliul și Comisia au subliniat că transformarea Uniunii Europene în principala economie din lume bazată pe cunoaștere va putea fi realizată numai dacă educația și formarea vor funcționa ca factori de creștere a economiei, cercetării, inovației și competitivității, de creștere susținută a numărului locurilor de muncă, a incluziunii sociale și a cetățeniei active. Miniștrii responsabili cu educația și formarea au recunoscut responsabilitatea ce le revine în acest proces și au afirmat hotărârea de a face față acestei provocări. Acest lucru s-a regăsit și în documentele Consiliului European de la Barcelona din anul 2002⁷.

Contribuția educației și formării pentru realizarea până în anul 2010 a obiectivului strategic fixat la Lisabona va fi importantă în special în domeniile descrise în continuare.

---

⁴ *Programul de lucru detaliat despre obiectivele sistemelor de educație și formare*, op.cit.

⁵ “Making a European area of lifelong learning a reality”, Comunicatul Comisiei Europene, 2001.

⁶ Consiliul European de la Barcelona, concluziile președenției, paragraful 47.

⁷ Consiliul European de la Barcelona, concluziile președenției, paragrafele 33 și 43.

- Creștere/Dezvoltare/Progres

Contribuția educației și formării în procesul de dezvoltare a fost pe larg recunoscută și estimările sugerează că investițiile în educație și formare generează beneficii pentru persoane (beneficii private) și pentru societate (beneficii sociale), comparabile cu investițiile în capital fizic⁸. Creșterea participării serviciilor în economie, ritmul schimbărilor tehnologice, creșterea participării informațiilor/cunoștințelor despre valoarea producției cât și nivelul restructurărilor economice și structurale au întărit necesitatea unor astfel de investiții. Astfel un raport recent al Comisiei⁹ concluzionează că investiția în “capitalul uman” contribuie în mod semnificativ la creșterea productivității și constituie o investiție atrăgătoare față de cheltuieli alternative atât la nivelul microeconomic cât și la nivel social. Există dovezi că la nivel social investițiile în domeniul capitalului uman sunt responsabile pentru o proporție semnificativă de creștere a întregii productivități. Un studiu estimativ pentru țările care fac parte din Organizația Europeană de Cooperare și Dezvoltare (OECD), arată că participarea la un an adițional de educație medie amplifică creșterea economică cu până la 5% ca rezultat imediat și mai departe cu 2,5% pe termen lung¹⁰. OECD a constatat, de asemenea, că îmbunătățirea în domeniul capitalului uman a fost cauza creșterii cu ½% sau chiar mai mult a creșterii anuale în câteva dintre țările Uniunii Europene în timpul anilor 90, în comparație cu decada anterioară¹¹.

- Competitivitate și dinamism

Competitivitatea și dinamismul sunt două aspecte față de care Uniunea Europeană este întrecută în mod curent de Statele Unite. Educația și formarea trebuie să joace un rol decisiv în atragerea și reținerea talentelor în Europa. Breșa dintre productivitatea din Statele Unite și din Uniunea Europeană continuă să se lărgescă. Inversarea acestei ordini solicită nu numai investiții în cercetare, dezvoltare și tehnologia de comunicare și informatizare dar și în “dezvoltarea capitalului uman”. Există evidențe clare din care rezultă că motivele performanțelor europene reduse față de SUA, în acest domeniu, depășesc anumite nepotriviri evidente dintre dobândirea de calificării și necesitate. Acestea sunt înrădăcinate adânc de gradul insuficient de participare la educație a populației apte de muncă. I-au trebuit mulți ani Uniunii Europene pentru a prelungii durata medie a școlarizării de la 70% din durata școlarizării în SUA, la nivelul anului 1971, la 87% în anul 1999¹². Afluxul de specialiști cu înaltă calificare din Europa în special spre SUA continuă, mai ales din domeniul științei și tehnologiei. Uniunea Europeană va investi 1.6 miliarde Euro pentru combaterea acestui exod prin al șaselea Program Cadru pentru dezvoltarea tehnologiei și cercetării. Educația contribuie, de asemenea, la formarea spiritului întreprinzător, prin crearea conștiinței de propriul angajat ca o opțiune în carieră și prin dezvoltarea aptitudinilor și calificării potrivite pentru aceasta¹³.

⁸ “Returns in investment in education: a further update”, Psacharopoulos și Patrinos, Banca Mondială, 2002.

⁹ De la Fuente și Ciccone, ”Human capital in a global and knowledge-based economy”, raportul final pentru angajarea forței de muncă și probleme sociale, Comisia Europeană, 2002.

¹⁰ De la Fuente și Ciccone, op.cit.

¹¹ “Education at a glance”, OECD, 2002

¹² Raportul european despre competitivitate, documentul de lucru al membrilor Comisiei Europene, 2002.

¹³ Entrepreneurship in Europe, pagina verde de la Comisia Europeană, 2002.

- **Societatea și economia bazate pe cunoaștere**

A fost unanim recunoscut că dimensiunea și calitatea resurselor umane sunt determinanții principali atât ai creării de noi cunoștințe, cât și ai diseminării acestora. Factorii cheie sunt asigurarea unui număr suficient de noi oameni de știință și ingineri, consolidarea cercetării la nivel universitar și actualizarea constantă a forței de muncă științifice, cât și a nivelului educațional general al populației apte de muncă, precum și intensificarea activităților de educație permanentă¹⁴. Educația joacă, de asemenea, un rol fundamental în stimularea progresului și diseminării științei și tehnologiei¹⁵ în perioada de tranziție spre societatea cunoașterii. Sectorul cunoașterii este dependent de posibilitățile educației și în special de universități, pentru a oferi programe curriculare de nivel ridicat în zone de cunoaștere intensivă și pentru a atrage un număr suficient de persoane calificate în domeniul științei și tehnologiei¹⁶. Mai mult decât atât, întrucât inovația necesită cercetare și activități de dezvoltare, ea este dependentă, de asemenea, de abilitatea partenerilor sociali pentru a se asigura că o forță de muncă creatoare și bine instruită în general, o stimulează, o folosește și o sprijină.

- **Locuri de muncă mai multe și mai bune**

Consiliul European de la Lisabona a făcut un apel pentru “locuri de muncă mai multe și mai bune”, stabilirea obiectivelor pentru angajare¹⁷ și întărirea rolului partenerilor sociali în realizarea acestora. Contribuția educației și formării la acestea se manifestă pe mai multe căi. În mod clar, este evident că școlarizarea este principalul factor determinant al venitului individual, împreună cu situația pieței muncii. Cercetările recente sugerează că pe întinsul Europei un an de școlarizare în plus mărește nivelul salariului individual cu aproximativ 6,5% și cu până la 9% în țările cu structuri de salarizare mai puțin rigide. În legătura strânsă, pozitivă, dintre educație și salarizare, educația liceală constituie un prag de la care orice educație suplimentară atrage o anumită recompensă specială.¹⁸ Evidențele au arătat, de asemenea, că rata șomajului scade odată cu nivelurile de învățământ superior, acesta reducând, de asemenea, costurile sociale implicate. Este, de asemenea, evident că rata angajării crește odată cu nivelul de educație atins¹⁹, aici incluzându-se și persoanele mai în vârstă, lucru foarte important dat fiind gradul redus al posibilităților de angajare al acestei categorii de vârstă în Uniunea Europeană, confruntată cu o populație care îmbătrânește repede. Persistă și se accentuează cu vârsta diferențierea dintre sexe privind accesul la un loc de muncă și dezvoltarea carierei; eliminarea diferențelor de gen are potențialul de a mobiliza o considerabilă forță de muncă în creștere, înalt calificată, în cadrul Europei. Ridicarea calității muncii contribuie la creșterea angajării, productivității și coeziunii sociale. Două dintre dimensiunile importante ale locului de muncă sunt calificarea (care este prezentată ca având un impact pozitiv în special asupra productivității) și mobilitatea (care necesită înlăturarea barierelor din interiorul pieței muncii europene; conf. secțiunii 6.2).

¹⁴2001 Inovation Scoreboard, Comisia Europeană, 2002.

¹⁵ De la Fuente și Ciccone, op.cit.

¹⁶Planul de acțiune al Comisiei despre calificări și mobilitate, COM(2002)72 final – punctul2.

¹⁷ Consiliul European de la Lisabona, concluziile președinției, paragrafele 28 și 29.

¹⁸ Education at a glance, OECD,2002.

¹⁹ Eurostat, Ancheta asupra forței de muncă, citată în “ Action Plan on Skills and Mobility”, Comunicatul Comisiei COM(2002) 72.

- Includerea socială și cetățenia activă

Beneficiind de o recompensă în creștere pentru calificare, polarizarea dintre cei cu un volum mare și cei cu un volum mic de *cunoștințe* afectează coeziunea economică și socială. Accesul la formarea finanțată de angajator este deseori limitată pentru cei care au deja o calificare înaltă și unele grupuri sunt astfel blocate în partea inferioară a pieței forței de muncă. Un deziderat important este dezvoltarea educației și formării de-a lungul întregii vieți, în așa fel încât schimbările și restructurările din economie să nu producă efecte adverse pentru coeziunea socială. Una dintre cele mai importante concluzii ale cercetării recente din domeniul educației este că investiția în educarea și formarea persoanelor este atât un factor de creștere, în special în contextul actual de schimbări tehnologice rapide, cât și un instrument de bază în susținerea integrării sociale²⁰. Acest lucru a fost confirmat și de analiza rezultatelor studiului PISA, care arată că unele țări cu cele mai ridicate realizări medii au, de asemenea, cele mai scăzute niveluri de inegalități dintre indivizi și școli²¹; cu alte cuvinte, îmbunătățirea calității nu implică restricționarea oportunităților, ci dimpotrivă. Un alt studiu arată că o creștere cu 1% în proporția forței de muncă cu educație liceală, mărește venitul celor mai sărace două cincimi din populație cu 6% și pe cel al celor mai sărace trei cincimi cu o rată de până la 15%, contribuind astfel la egalizarea veniturilor²². Aceste rate reflectă, de asemenea, faptul că educația și formarea generează beneficii sociale și economice prin dezvoltarea competențelor personale și civice și a aptitudinilor profesionale. Educația cetățenească activă conține potențialul ridicării responsabilității sociale și politice atât în societatea civilă cât și la locul de muncă.

- Politicile regionale

Educația și formarea de înaltă calificare este, de asemenea, un element important al politicilor regionale, fiind considerate un instrument de reducere a diferențelor dintre regiunile mai puternic dezvoltate sau mai puțin dezvoltate, prin furnizarea de resurse umane necesare dezvoltării economice și sociale. Nivelul regional sau local al gradului de instruire a fost ales ca unul dintre cei șase piloni de bază a strategiilor pentru învățarea permanentă în Europa și mișcarea pentru Learning Cities and Regions arată cât de importante au devenit acestea pentru angajarea forței de muncă și dezvoltare locală și regională. Întrucât decalajele regionale vor crește în mod sigur în următoarea perioadă a lărgirii Uniunii Europene, acest rol poate deveni chiar mai important în următorii câțiva ani. Planul de Acțiune al Comisiei privind calificările și mobilitatea forței de muncă a determinat deja acordarea unei atenții speciale unei investiții sporite în domeniul resurselor umane necesare regiunilor rămase în urmă²³.

3.3 Noua paradigmă de investiție în educație și formare

---

²⁰ De la fuente și Ciccone, op.cit.

²¹ PISA, OECD, 2002.

²² "Inequality and development", Bourguignon și Morrison, Delta, Paris, 1997.

²³ Planul de acțiune al Comisiei cu privire la calificări și mobilitate, op.cit., punctul 11.

Multor regiuni și țări din actuala Uniune Europeană cât și tuturor țărilor aspirante le stau în față deziderate foarte mari pentru atingerea obiectivelor fixate la Lisabona. Rolul central al educației și formării pentru realizarea tuturor aspectelor majore ale obiectivului strategic de la Lisabona, așa cum apare formulat mai sus, implică schimbări importante în paradigma investițiilor. Se schimbă nu numai variabilele modelului de investiție, dar, de asemenea, și mult mai substanțial, se schimbă parametrii fundamentali înșiși. Acest lucru se poate constata în patru domenii.

- Noile cerințe ale societății cunoașterii

Constituirea unei societăți și economii de succes, bazate pe cunoaștere pretinde formarea de noi atitudini și capacități, un acces mult mai larg la oportunitățile de educație și de învățare permanentă și măsuri de protecție socială (incluzând antidiscriminarea și eliminarea diferențelor de gen), pentru a însoți schimbările rapide și generale. Principalele implicații ale acestor noi cerințe au fost precizate în *Programul detaliat de lucru privind obiectivele sistemelor de educare și formare*. Deși principalele deziderate indicate de obiectivul strategic fixat la întâlnirea de la Lisabona sunt, în mod evident, legate de piața muncii, contribuția educației și formării la economia cunoașterii poate cu greu fi disociată de contribuția lor față de societate în general și față de individ, în particular; aceste două dimensiuni sunt complementare și interdependente. Acest lucru se reflectă în profitul social ridicat generat de investiția în educație, care face să se diminueze cheltuielile în alte domenii, cum ar fi alocațiile pentru șomaj, cheltuielile pentru asistența socială, pensiile, asigurările sociale, asistența pentru sănătate etc.²⁴.

- Globalizarea și competiția mondială

Șefii de state și de guverne au stabilit un nou deziderat la Barcelona, în primăvara anului 2002, anunțând că Uniunea Europeană trebuie să devină *un spațiu de referință mondială pentru calitatea și relevanța educației și formării și să devină cea mai atrăgătoare regiune a lumii pentru studenți, savanți și cercetători*. Globalizarea influențează sistemele de educație și formare și instituțiile specifice, în diferite moduri, fie direct (de ex., creșterea finanțării activităților de cercetare și dezvoltare, cât și a universităților, în SUA și în alte puteri economice din lume, amplifică necesitatea măririi investițiilor în aceste domenii și în Europa), fie indirect, prin cerința de a forma cetățenilor abilitățile și competențele necesare obținerii unui loc de muncă și, mai ales, de a putea să-l păstreze într-un mediu economic și tehnologic în schimbare rapidă. În acest fel, globalizarea implică nu numai nivele ridicate de investiție, dar și un proces de reformă paralel, pentru ridicarea calității și relevanței școlii, universității, educației adulților, curricula formării profesionale și coerenței sistemelor de educație și formare europene, pentru a le mări reputația și recunoașterea lor în străinătate. Din perspectiva impactului globalizării și al accelerării ritmului competiției în sistemele de educație și formare, la nivel mondial, provocarea în termenii investiției și reformei, la nivel european, este, cu siguranță, mult subestimată. Procese de dezvoltare cum ar fi cel de la Bologna pentru învățământul superior și cel de la Bruges pentru formarea profesională indică evoluția în direcția dorită. Însă ritmul schimbării nu se potrivește

---

²⁴ Cf. proiectului Uniunii Europene despre finanțarea publică și beneficiul în educație –PURE, 2002.

deocamdată cu ritmul globalizării, iar Europa riscă să rămână în spatele celorlalți competitori, dacă nu își amplifică investițiile.

- **Extinderea Uniunii Europene**

Extinderea Uniunii Europene reprezintă, de asemenea, o nouă provocare majoră. Până în anul 2010, cel puțin alte douăsprezece țări aspirante vor fi devenit state membre cu drept deplin (cu zece țări care se vor alătura în mai 2004 și cel puțin alte două mai târziu). Există mari discrepanțe între viitoarele state membre în ceea ce privește performanțele lor economice și educaționale, dar toate au în comun un factor cheie, și anume deficitul relativ în comparație cu țările membre ale Uniunii Europene, în momentul de față, în dezvoltarea economiei bazate pe cunoaștere și în dezvoltarea societății. Obiectivul strategic de la Lisabona și implicațiile sale în educație și formare, pentru o Uniune Europeană formată din 15 state, va trebui să devină până în anul 2010 obiectivul strategic al unei Uniuni Europene formată din cel puțin 27 de state. Principalele sarcini vor fi crearea unei societăți și economii bazate pe cunoaștere în toate noile state membre, în pofida dezechilibrului regional, și împiedicarea valului de migrație în interiorul Uniunii Europene, care ar putea avea serioase consecințe negative atât pentru educație și formare, cât și pentru cercetarea și dezvoltarea din noile state membre.

- **Demografie**

Stabilirea ratei natalității la un nivel coborât în țările Uniunii Europene ar părea că oferă perspectiva unei participări reduse la toate nivelurile de educație și formare și, prin urmare, a reducerii cheltuielilor. Totuși, acest lucru se dovedește a fi incorect. În ciuda faptului că există mai puțini copii de vârstă mică, înscrierile în învățământ, la nivel european, nu au scăzut, existând mai multe persoane care își prelungesc studiile la nivelul superior al sistemelor de educație. În plus, Uniunea Europeană trebuie să țină pasul cu schimbările rapide din tehnologie, în ciuda populației sale îmbătrânite, având cu mult mai puțini tineri decât SUA sau țările asiatice (cu excepția Japoniei), care părăsesc educația inițială și calificarea în meserii “la modă”. Un alt aspect al provocării demografice privește populația aptă de muncă, întrucât creșterea economică rezultă și din participarea forței de muncă înalt calificate, iar educația și formarea au fost definite ca un factor cheie în influențarea ei²⁵. Această constrângere demografică implică sporirea investiției, în Europa, pentru oportunitățile de educație permanentă adresate celor care au părăsit sistemul de educație formală, în vederea intensificării participării la nivelele superioare de educație și formare (chiar mai târziu în viață), pentru a permite și a încuraja muncitorii să rămână la locurile de muncă, chiar dacă sunt în vârstă, și investiții în integrarea imigranților, precum și a copiilor și familiilor acestora (se anticipează ca peste 70% din creșterea populației să se datoreze imigrației). În plus, Uniunea Europeană în totalitate va trebui să facă față în următoarea decadă înlocuirii unei mari proporții a cadrelor didactice, deoarece personalul actual se va pensiona. Va fi obligatoriu să se mențină atractivitatea profesiei pentru noii veniți, care au o calificare înaltă. Lărgirea Uniunii Europene nu va ușura, ci mai degrabă va accentua această tendință; toate țările candidate, cu excepția Ciprului, având o rată a natalității sub nivelul

---

²⁵ “Increasing labour force participation and promoting active ageing”, raportul comun al Comisiei și al Consiliului la Consiliul European de la Barcelona, martie 2002.

Uniunii Europene și în toate, cu excepția a trei dintre ele, sporul natural al populației este negativ²⁶.

3.4 O provocare mai mare decât cea prevăzută la Lisabona

Logica analizei anterioare este că provocarea pentru educație și formare pare a fi mai mare decât aceea prevăzută la Lisabona. Ea poate fi rezumată în următoarele rânduri astfel:

Găsirea unui motor pentru noua societate și economie europeană bazate pe cunoaștere; depășirea întârzierilor și a deficitelor acumulate în relația cu alți competitori cheie; acceptarea unei constrângeri demografice severe; depășirea marilor probleme regionale ce vor fi exacerbate de lărgirea Uniunii Europene în timpul perioadei vitale de tranziție.

Simpla menținere a *status-quo*-ului sau schimbarea lentă ar fi teribil de neadecvate în fața unei astfel de provocări formidabile. Aceasta este uriașă, chiar și pentru unele regiuni și câteva țări din Uniunea Europeană, și va crește în continuare odată cu extinderea Uniunii. Toate aceste aspecte impun reforme radicale și decizii ferme în investițiile din domeniul educației și formării, până în anul 2010.

Din această cauză, este important să considerăm cheltuielile pentru educație și formare drept o investiție reală, cu un efect benefic de durată – într-adevăr, căci în contextul larg descris mai sus, constituie o economie netă –, decât o simplă cheltuială de consum cotidian. Acest lucru este pe deplin justificat de impactul pe care astfel de investiții le au asupra factorilor de creștere economici și sociali²⁷. Schimbarea paradigmei trebuie să pornească de la cheltuielile guvernului făcute în direcția investiției în cunoaștere, de la “afirmația incontestabilă că educația contribuie la dezvoltarea personală, la coeziunea socială și la productivitate și are un impact major asupra creșterii economice, reducând costurile sociale prin prevenirea excluderii sociale, a problemelor sociale și a criminalității”²⁸.

2. 4. NECESITATEA CREȘTERII SUBSTANȚIALE A INVESTIȚIILOR TOTALE

Analiza situației actuale și a tendințelor recente a arătat că Uniunea Europeană suferă de o investiție insuficientă, globală, în dezvoltarea resurselor umane. Acest lucru este valabil, în general, pentru educație și formare, cât și pentru unele domenii de importanță specială, în era denumită “a cunoașterii”. Autorităților publice le revine responsabilitatea principală în orientarea de fonduri spre domeniile deficitare menționate, cu scopul de a produce o creștere substanțială a investițiilor totale. Totuși, ele nu vor reuși singure, fără o susținere largă din partea unei game variate de parteneri. Realizarea unei creșteri reale și susținute a investițiilor din domeniul resurselor umane necesită sprijin din partea tuturor actorilor relevanți, adică persoane particulare, întreprinderi, parteneri sociali și autorități publice.

²⁶ Eurostat, “Population change in 2001”.

²⁷ “The new economy beyond the type”, OECD, 2001.

²⁸ Întâlnirea grupului DG, Copenhaga, iunie 2002; raportul ministrului educației, culturii și științei din Olanda.

4.1 Inexistența unei tendințe clare de creștere a cheltuielilor publice pentru educație și formare

În medie, statele membre ale Uniunii Europene cheltuiesc puțin peste 5% din PIB pentru educația și formarea finanțate din fonduri publice, cu diferențe substanțiale între statele membre. Această cifră este egală cu cea din SUA și mai ridicată decât în Japonia (3,5%). Totuși, acest procent nu a crescut în ultimii ani. Dimpotrivă, a existat chiar un mic declin, de la 5,2%, în anii 1995 și 1996, la 5,1%, în anul 2000, cu o scădere la 5,0%, în anii 1998 și 1999, scădere rezultată dintr-o reducere substanțială a procentului alocat de unele țări. Cu toate acestea, în aceeași perioadă de timp, procentul cheltuielilor publice alocate educației și formării a crescut ușor (de la 10% la 11%), parțial ca o consecință a scăderii nivelului cheltuielilor publice totale în Uniunea Europeană, dar și ca un semnal al unei schimbări relative a priorităților din domeniul educației, în unele țări. O observație similară se poate face și în privința cheltuielilor pe cap de locuitor: numărul înscrierilor noi în învățământul primar s-a stabilizat în ultimii ani, după o perioadă prelungită de declin, dar acest declin a fost compensat de studenții care și-au prelungit studiile, ceea ce înseamnă că, pe cap de locuitor, cheltuielile au rămas stabile per total, dar au crescut în ceea ce privește populația de vârstă școlară și liceală. La celălalt capăt al spectrului educației permanente, noi necesități de investiții sunt create prin promovarea unei politici de menținere activă a populației de vârstă a treia, ca o contribuție la nivelul ridicat al angajării și a prelungirii vârstei de pensionare. Europeanii cu vârsta cuprinsă între 55 și 64 de ani au curențe mari în privința calificării și educației.

Investiția nu produce aceleași beneficii la toate nivelurile sistemelor de educație și formare. Rata beneficiului atât pentru persoane (beneficiu privat), cât și pentru societate (beneficiu social) variază în funcție de țară și de genul persoanei. Ratele diferite de beneficiu pot reflecta deficiențe ale pieței muncii (șomajul printre cei cu calificare scăzută sau imigranți, rigiditate în negocierea salariului, nivelul scăzut al angajării personalului de gen feminin etc.) și niveluri diferite de investiții (investițiile ridicate diminuează beneficiile marginale și trag în jos beneficiile medii). Estimările curente pentru Uniunea Europeană arată că beneficiile investițiilor tind să fie mai coborâte în țările nordice și mai ridicate în Regatul Unit și Irlanda, iar beneficiile pentru femei sunt mai ridicate decât cele pentru bărbați. Comparând ratele estimate ale beneficiului la diferitele stadii ale sistemului de educație, reiese că educația liceală devine nivelul de bază al educației pentru societatea cunoașterii. Este evident că durata (și astfel costurile) perioadelor de șomaj scade substanțial, odată cu creșterea școlarizării de la educația gimnazială la cea liceală²⁹. În Uniunea Europeană, în prezent, 35% din populația cu vârsta cuprinsă între 25 și 29 de ani și 52% dintre populația cu vârsta cuprinsă între 55 și 64 de ani nu au absolvit învățământul secundar superior. Investițiile sunt necesare pentru ca, în viitor, toată lumea să atingă cel puțin acest nivel.

4.2 Un deficit clar în finanțarea privată în domeniile cheie ale economiei cunoașterii

Există o discrepanță majoră între Uniunea Europeană și SUA în ce privește nivelul finanțării private în educație și formare. Cheltuielile private în instituțiile educaționale au crescut foarte puțin în Uniunea Europeană, din 1995 (de la aproximativ 0,55%, la aproape

---

²⁹ "Training and Learning for Competence", CEDEFOR; 2001 (tabelele de la paginile 334 și 246).

0,66% din PIB). În Japonia cifra este dublă (aproximativ 1,2% din PIB) iar în Statele Unite este triplu (1.6%). Cheltuielile făcute de întreprinderi în ceea ce privește formare profesională continuă au crescut în perioade 1993 – 1999 (de la circa 1,6% la circa 2,3% din costurile totale ale producției, adică de la circa 0,8% la 1,1% din PIB) și poate au mai crescut de atunci, dar rămân insuficiente pentru a asigura o “resursă adecvată” cerută de Comunicatul privind educația permanentă.

Uniunea Europeană investește mai puțin decât Statele Unite în învățământul superior. În ciuda unei creșteri masive a participării și creșterii substanțiale, consecvente a cheltuielilor pentru învățământul superior, nivelul actual total (public și privat) al investițiilor în învățământul terțiar în Europa rămâne mult inferior celui din Statele Unite. Statele Unite cheltuiesc mai mult decât dublu față de Uniunea Europeană pe cap de student în învățământul terțiar³⁰. În termenii PIB, media investiției Uniunii Europene este de 1,1% , comparativ cu media de 2,3% în SUA. Diferența de finanțare este chiar mai mare pentru învățământul superior față de cercetare și dezvoltare, unde cifrele arată că procentul alocat din PIB este de 1,9 în Uniunea Europeană și 2,7% în SUA, și această diferență este explicată în principal prin cheltuielile mai mici efectuate de companiile europene pentru cercetare și dezvoltare. Dat fiind rolul dublu jucat de universități în educație și cercetare, deficitul de finanțare reprezintă o lovitură grea pentru universitățile europene cărora le este tot mai greu să-și promoveze atractivitatea, în fața studenților și cercetătorilor din întreaga lume și să inverseze scurgerea de talente europene. Este foarte important de amintit că cea mai mare parte din acest deficit provine din nivelul scăzut al investițiilor private din Uniunea Europeană în învățământul superior, cercetare și dezvoltare, în comparație cu Statele Unite. În același timp, beneficiile private din investițiile în învățământul superior rămân ridicate, în majoritatea țărilor Uniunii Europene, din cauza cererii mari de mână de lucru cu calificare înaltă care depășește participarea din cadrul învățământului superior. Această cerere variază puternic în funcție de țară, și discrepanța poate constitui un stimulent pentru o mai mare mobilitate a absolvenților în cadrul unei Uniuni Europene largite, incluzând forma nedorită de export de inteligență din anumite țări și regiuni mai puțin favorizate.

Confruntate cu nivelurile relativ coborâte ale investițiilor private și cu beneficiile private ridicate ale educației universitare, principala responsabilitate a autorităților nu este numai de a oferi studenților și instituțiilor de învățământ superior finanțări publice satisfăcătoare, dar și aceea de a găsi căi de suplimentare a acestora prin mărirea și diversificarea investițiilor private în învățământul superior. Noul obiectiv al Uniunii Europene, de a mări nivelul investițiilor în cercetare și dezvoltare până la 3% din PIB până în anul 2010³¹, se pare că are un impact pozitiv asupra universităților ca principale beneficiare ale unor astfel de investiții suplimentare. În același timp, crește necesitatea asigurării că resursele adiționale vor produce relevanțe și calități superioare, mai puține eșecuri și o rată mai mică a abandonului școlar, precum și stimularea echității sociale la accesul spre învățământul superior și beneficiile sale.

---

³⁰ 19.200 USD în Statele Unite, față de 8.500 USD în UE (în medie). Education of a glance, OECD; 2002.

³¹ Comunicatul Comisiei Europene “More Research for Europe – Towards 3% of GDP”, DG RTD, 2002.

Un alt domeniu unde există o necesitate clară pentru mai multe investiții private este formarea și educația profesională continuă și educația adulților. Educația permanentă este încă departe de a deveni o realitate pentru toți și sunt semne ale măririi diferenței, în a profita de oportunitățile de învățare, între cei cu calificări reduse și cei cu învățământ superior și între grupele de vârstă mai tinere și mai în vârstă. Măsurile de largire a accesului și a nivelurilor de participare trebuie, de aceea, să fie urmărite strict, acordându-se atenție specială acelor adulți mai puțin dotați și mai puțin pregătiți sau cu mai puține ocazii de a învăța. Trebuie acordată, de asemenea, atenție deosebită **căderii** pieței muncii și asigurării că sunt utilizați stimulenții potriviți pentru a încuraja grupurile dezavantajate să participe la oportunități de instruire³². În ciuda măririi cheltuielilor întreprinderilor private în domeniul pregătirii profesionale menționate mai sus (de la 1,6% la 2,3% din cheltuielile pentru forța de muncă din 1993 până în 1999), nivelul actual al finanțării nu corespunde necesităților cu care se confruntă Europa în acest domeniu. Sunt încă mari diferențe de la o țară la alta (de exemplu procentajele prezentate mai sus variază în intervalul de 3:1). Numai 40% dintre angajații europeni participă la cursurile de formare profesională continuă și numai 62% din toți angajatorii oferă diferite tipuri de formare pentru personalul lor³³. Acest lucru ridică întrebări importante privind dialogul dintre autoritățile publice și partenerii sociali.

O problemă deosebit de importantă privește tratamentul fiscal al educației permanente și a altor inițiative de investiție în educație (incluzând recunoașterea educației prioritare). Conform OECD, a existat o convergență de păreri la sfârșitul anilor 90, conform cărora autoritățile publice nu pot să ofere singure resursele necesare educației permanente, și că angajații și angajatorii trebuie să finanțeze cel puțin o parte din aceasta, având în vedere beneficiile private considerabile pe care le generează și că inițiativele financiare erau insuficiente pentru a ridica nivelul foarte scăzut de participare al persoanelor cu calificări reduse³⁴.

4.3 Impactul probabil al lărgirii Uniunii Europene asupra performanțelor investițiilor

În timp ce unele țări aspirante (țările baltice și Slovenia), cheltuiesc mai mult decât media Uniunii Europene, majoritatea lor, în special cele de dimensiuni mari, se situează sub media Uniunii Europene în privința cheltuielilor publice pentru educație și formare, în procentul din PIB alocat³⁵. Acest lucru devine și mai evident când se iau în considerare cheltuielile ce revin pe student sau pe angajat³⁶.

În unele țări aceasta reprezintă, totuși, o proporție comparabilă sau mai mare din totalul cheltuielilor publice cu proporția cheltuielilor din Uniunea Europeană (variind de la mai puțin cu 10% la peste 15%). Cu excepția a două dintre ele, nivelul finanțării private este foarte coborât în țările candidate, în special în ceea ce privește formarea în cadrul companiei. Rata înscrierii școlare tinde să fie mare, (de multe ori mai mare ca în UE), până la nivelul învățământului liceal, dar apoi înregistrează o cădere bruscă, la nivel de

---

³² "Employment in Europe, 2002", Comisia Europeană, DG Employment and Social Affairs, 2002.

³³ CVTS 1 și CVTS 2, Eurostat.

³⁴ "New mechanisms to finance lifelong learning, OECD, 2002.

³⁵ "Preparation by candidate countries for involvement in the EU lifelong learning policy; achievements, gaps and challenges". Raport interimar, European Training Foundation, 2002.

³⁶ CVTS 2, Eurostat 2002.

învățământ superior. Nivelul de participare la studiile din cadrul învățământului superior (în special în domeniile relevante pentru economia cunoașterii), la educația și formarea profesională continuă (în termenii care privesc beneficiarii, volumul cursurilor și proporția de participare a companiilor care se ocupă cu formarea) și măsurile active luate în cazul pieței muncii, se situează, în cele mai multe cazuri, sub media Uniunii Europene, chiar dacă ar putea fi mai ridicate în unele țări candidate față de câteva țări care fac parte în prezent din UE. Scăderea investițiilor publice în educația adulților a fost foarte pronunțată, în ultima decadă de timp, în unele țări. Deficitul înregistrat în finanțarea actuală a învățământului superior, a educației și formării profesionale continue din cadrul Uniunii Europene actuale, se va amplifica odată cu lărgirea acesteia. Luând în considerare întregul sistem de educație și formare, se înregistrează în multe țări candidate o necesitate sporită pentru o investiție publică mai mare, necesitate care constituie o problemă specială pentru multe dintre ele, ținând cont de constrângerile lor bugetare și procentul ridicat, existent deja, în cheltuielile publice consacrate educației formale. În pofida unor realizări importante, studiile internaționale cum ar fi IALS și PISA au reliefat deficiențe calitative, țările candidate obținând scoruri care le situează în partea inferioară a grupului țărilor din UE³⁷. Acest lucru indică faptul că fără a ține cont de eforturile făcute până acum și de prioritățile acordate deja în dezvoltarea resurselor umane (de către țările candidate însele și de către UE prin programele ETF și PHARE), sistemele de educație și de formare din majoritatea țărilor candidate vor avea nevoie de investiții noi, considerabile, atât sub formă de finanțări cât și sub formă de reforme structurale și calitative pentru a recupera și a ține pasul cu celelalte societăți și economii bazate pe cunoaștere³⁸.

4.4 Creșteri anticipate în cheltuielile publice și contribuțiile private

Analiza de mai sus precum și tendințele recente ridică legitima nesiguranță privind realizarea “creșterii substanțiale” a investițiilor în domeniul resurselor umane, cerută la Lisabona. Această nesiguranță este și mai pregnantă atunci când se ia în considerare că obiectivul stabilit la Lisabona pentru Uniunea Europeană a celor 15 va trebui atins până în anul 2010 și de Uniunea Europeană lărgită, alcătuită din cel puțin 27 de state.

Data fiind presiunea crescută asupra finanțelor publice, generată de creșterea lentă începând cu anul 2001, perspective economice care se deteriorează și restricții bugetare severe, nivelele investițiilor de până acum reprezintă deja un efort real. Cu toate acestea, discuțiile privind respectarea obiectivului de la Lisabona de “creștere substanțială” a investițiilor în educație devin mai constrângătoare ca niciodată, în special deoarece investiția în sine este un factor determinant al creșterii viitoare.

Investiții semnificativ mai mari, în special în unele regiuni și state membre ale UE, vor fi necesare în educație și formare – coroborate cu acelea pentru cercetare și dezvoltare – pentru a transforma Uniunea Europeană în cea mai avansată societate și economie bazate pe cunoaștere. Această concluzie nu este un apel pentru statele membre să investească mai mulți bani publici pentru toți membrii: este puțin probabil că acest lucru va produce

³⁷ “Preparation by candidate countries for involvement in the EU lifelong learning policy, op.cit.

³⁸ Prof. Erich Gundlach (Kiel Institute of World Economics), citat de De la Fuente – Ciccone, op.cit.

expectanțe înalte, ci din contra va adăuga presiuni suplimentare resurselor publice, productivității și competenței.

Creșterea necesară a investițiilor trebuie să vină dintr-o combinație a investițiilor publice anticipate și contribuțiile private ridicate. Cel mai mare deficit de finanțare în formarea și educația europeană este alcătuit din contribuția comparativ scăzută venită de la sursele private (companii și persoane) în combinație (și nu ca un substituent) cu finanțările publice care garantează continuarea modelului social european în educație și formare.

Autorităților publice din statele membre ale UE și statele candidate le revine responsabilitatea de a oferi “o creștere substanțială” a investiției totale. Creșterile vizate în investițiile publice sunt necesare în unele țări, de exemplu pentru asigurarea că oricine poate avea acces la oportunitățile de învățare, de-a lungul întregii vieți, că tuturor le este deschis învățământul liceal și că toate regiunile rămase în urmă beneficiază de un sprijin adecvat. Astfel de creșteri anticipate în investițiile publice pot fi realizate și în cadrul constrângerilor bugetare totale, acolo unde este cazul, prin redistribuirea fondurilor din zone cu beneficii reduse spre investiții în dezvoltarea resurselor umane³⁹. Va fi necesară stabilirea unor repere pentru monitorizarea progreselor⁴⁰.

Fondurile Structurale care constituie brațul financiar al Strategiei Europene pentru Angajarea Forței de Muncă, cu 60 miliarde Euro disponibile pentru programele actuale (2000 – 2006) provenite numai de la Fondul Social European, au, de asemenea, un rol important de jucat în susținerea și îmbunătățirea sistemelor și politicilor și a efortului special necesar problemelor regiunilor rămase în urmă. Apropiata analiză a termenului mijlociu al programelor de fonduri structurale oferă ocazia evaluării naturii și direcțiilor investițiilor Comunității Europene.

Guvernele vor trebui, de asemenea, să mobilizeze susținerea din partea unei game largi de actori și să ofere stimulente pozitive pentru investiții mai multe și mai susținute făcute de întreprinderi și persoane și pentru parteneriatul public-privat în domeniu. Întreprinderile pot de exemplu să fie invitate să finanțeze și să co-finanțeze echipament, școli, școlarizări, activități de schimbare curriculară, departamente ale universităților, unități de cercetare, cursuri de formare pentru atragerea studenților sau ucenicilor în domenii care se confruntă cu lipsa muncitorilor calificați etc.

Astfel de măsuri vor evita scenariul celui mai grav caz, unde finanțarea publică insuficientă nu este compensată de finanțarea privată crescută, ca rezultat al subfinanțării endemice, reducerii calității și restricționării sociale a oportunităților de educație și de formare

5. CHELTUIREA RESURSELOR EXISTENTE ÎN MOD EFICIENT

Această secțiune stabilește un raport între obiectivul 1.5 “Folosirea cea mai eficientă a resurselor” din programul de lucru pe obiective și “alocarea resurselor adecvate” în termenii

---

³⁹ *Public Finances in EMU 2002*, European Economy no.3/2002.

⁴⁰ “European benchmarks for education and training: follow-up the Lisbon European Council”, comunicarea Comisiei Europene, COM(2002)629 final.

Memorandumului privind educația permanentă. Ea identifică unele zone prioritare, pentru asigurarea eficienței și sistemului pe termen lung, în funcție de importanța lor în realizarea obiectivului strategic lansat la Lisabona pentru Uniunea Europeană.

Acest exercițiu este foarte relevant pentru politicile educației permanente și a Strategiei Europene pentru Angajarea Forței de Muncă. Memorandumul privind educația permanentă subliniază faptul că resursele trebuie redirecționate de-a lungul întregului spectru al învățământului formal, non-formal și informal de toate vârstele și că toate deciziile îndreptate spre maximizarea eficienței în investițiile în educație și formare trebuie proiectate pe acest fundal.

Prioritățile identificate în acest mod pot fi, de asemenea, relevante pentru asigurarea eficienței maxime a Băncii Europene de Investiții și a investițiilor Fondului Structural, atât în actualele cât și în viitoarele state membre.

5.1 Implicațiile “Desfășurării obiectivelor” în termenii investiției

Programul de lucru detaliat privind obiectivele sistemelor de educație și formare solicită investiții în anumite domenii care au fost identificate ca priorități comune ale statelor membre. Acesta abordează prioritățile educației permanente și a strategiilor europene de angajare a forței de muncă. Include, de asemenea, prioritățile care au fost conturate chiar de Consiliul European de la Lisabona, în special reducerea numărului de tineri fără educație liceală, transformarea școlilor și centrelor de formare în centre cu scopuri multiple, reînnoirea curricula, dezvoltarea abilităților IT, e-learning, limbile străine și mobilitatea. Programul de lucru oferă astfel o bază solidă pentru alocarea eficientă a resurselor ținând cont de situația necesităților și alegerile politicii educaționale din fiecare țară. O analiză a obiectivelor programului arată că acesta solicită investiții în următoarele domenii:

3. - Investiția în formarea și păstrarea cadrelor didactice

Domeniul acesta privește în special pe: a) profesorii tineri și cu vechime și formatorii din cadrul educației inițiale și a adulților, privind în special metodele de predare deschise și flexibile, e-learning-ul, folosirea tehnologiei de comunicare și informatică în reforma curricula din educația inițială și cursurile de educație permanentă și tehnologiei multimedia din dotare; b) personalul administrativ și de conducere de la toate nivelurile pentru realizarea descentralizării problemelor curriculare și de management și c) personalul care oferă consultanță în probleme de orientare și consiliere. Profilul îmbătrânit al profesorilor, formatorilor și personalului administrativ de-a lungul Uniunii Europene generează necesități speciale de investiție sub forma formării și a măsurilor de atragere de personal didactic nou pentru predare și formare⁴¹. În mod similar, învățământul superior trebuie să rămână atractiv pentru tinerii cercetători și talentele mature, în special prin constituirea legăturilor și mobilității dintre universități, laboratoare de cercetare și industrie.

4. - Investiția în noi calificări de bază

---

⁴¹ Rapoartele Eurydice despre profesori, în special Raportul I despre formarea inițială și raportul 3 despre condițiile de serviciu.

Noile calificări de bază includ alfabetizarea digitală, învățarea învățării, competențe sociale, abilități antreprenoriale și învățarea limbilor străine și trebuie să fie accesibile tuturor categoriilor de vârstă. Necesitățile pentru niveluri înalte ale calificărilor de bază, adaptate noii piețe a muncii și societății cunoașterii, privește atât tinerii cât și adulții, angajați sau șomeri și sunt acute în special pentru anumite categorii (de exemplu pentru muncitorii în vârstă și cu calificare redusă sau pentru femei neangajate care vor să se întoarcă la muncă) și în anumite regiuni sau chiar țări întregi. Potențialul tehnologiei informației și comunicării, împreună cu noile metode de e-learning pentru îmbunătățirea procesului de învățământ, sunt acum mai accesibile unui număr sporit de oameni și reduc costurile, ele necesitând să fie cercetate în continuare și exploatate.

5. - Investiția în asigurarea accesului la educația permanentă pentru toți

În general, cheltuielile publice în acest domeniu au crescut și există semne evidente ale creșterii asumării și nivelului preluării din partea diverselor instituții, a responsabilităților pentru finanțare, incluzând aici și riscul cheltuielilor din afacerile formării continue. Începând cu anul 1997, statele membre și-au dezvoltat eforturile în direcția strategiilor învățării permanente coerente și au majorat investițiile privind calitatea și accesibilitatea, în contextul Strategiei Europene pentru Angajarea Forței de Muncă. Comunicatul privind învățarea permanentă cere alocarea de resurse adecvate și redistribuirea lor de-a lungul întregului spectru de învățământ. Condițiile de bază pentru succes sunt dezvoltare fiscală pe mai departe și a altor stimulente în învățare, precum și implicarea partenerilor sociali în aceste strategii.

6. - Investiția în tehnologia informației și comunicării (TIC)

Investiția este necesară pentru hardware, software, întreținere și formare cât și pentru activitățile de dezvoltare a e-learning-ului și a materialului didactic corespunzător noilor progrese ale e-learning-ului⁴². Investiții substanțiale au fost făcute în toate țările în ultimii câțiva ani, prin echiparea școlilor cu TIC, prin dotarea acestora în proporție de aproape 100% cu legături Internet, prin crearea resurselor de educație și informare pe web etc. Cu toate acestea, TIC rămâne un articol de cost semnificativ, până când ritmul schimbărilor tehnologice se va încetini și va deveni un bun de folosință comun, universal, cum ar putea fi cazul până în anul 2010. Potențialul relației dintre învățământul public și instituțiile de formare pe de-o parte și parteneriatul public-privat pe de-o altă parte, ca o sursă complementară de finanțare în acest domeniu, nu pare să fie pe deplin folosit până în prezent⁴³.

7. - Investiția în includerea socială și cetățenia activă

Măsurile îndreptate pentru sprijinirea includerii sociale privesc aspecte cheie cum ar fi educația preșcolară, educația cetățenească activă, eliminarea discriminării de gen, prevenirea eșecului și abandonului școlar, acordarea unei a doua șanse de școlarizare

⁴² “ e-learning : designing tomorrow’s education”, Comisia Europeană , 2000.

⁴³ Planul de acțiune al Comisiei privind meseriile și mobilitatea, op.cit., punctul 8.

adulților etc. Ele se conectează problemelor legate de angajarea forței de muncă și sunt puternic subliniate atât de Memorandumul privind educația permanentă cât și de *Programul de lucru detaliat privind obiectivele sistemelor de educație și de formare*. Aceste măsuri pe termen lung sunt probabil fundamentale. Ele necesită reforme profunde curriculare și structurale pentru a intensifica calitatea și relevanța oportunităților de învățare puse la îndemâna tuturor, cât și a creșterii anticipate a investițiilor publice pentru a sprijini aceste reforme – incluzând în forma de sprijinire și organizațiile relevante ale societății civile care au jucat sau vor avea de jucat un rol important în acest domeniu, într-o Uniune europeană lărgită. Astfel de investiții sunt o prioritate firească în toate țările care necesită mai multe eforturi pentru asigurarea unei dezvoltări ale sistemelor de educație și formare îndreptată spre beneficiul tuturor.

8. - Investiția în orientare și consiliere școlară

Investițiile făcute în orientarea și consilierea școlară trebuie interpretate ca furnizând strategii de prevenire timpurie, capabile de reducerea semnificativă a nepotrivirilor dintre educație și formare și necesitățile de pe piața muncii⁴⁴, de ridicare a procentului de finalizare a educației liceale și din învățământul superior, de ușurare a tranziției spre locul de muncă cât și de facilitare a reîntoarcerii la studii⁴⁵. Întărirea acestor servicii este de asemenea necesară din punctul de vedere al necesității de sporire a numărului de tineri, în special tinere femei, care să-și continue studiile și cariera în domeniile matematicii, științei și tehnologiei⁴⁶.

5.2 Blocarea zonelor ineficiente

În plus față de zonele prioritate de investiție identificate în programul de lucru al Obiectivelor, deciziile concrete de investiție trebuie să fie luate în lumina situației existente în fiecare țară. O modalitate de mărire a beneficiului pe investițiile la nivelul statelor membre este identificarea și eliminarea ineficiențelor în cheltuirea fondurilor. Resursele respective pot fi economisite și reinvestite mult mai profitabil în alte regiuni. Următoarele paragrafe definesc o serie de surse posibile și semnale pentru astfel de ineficiențe:

9. - Rate peste medie a eșecului și abandonului școlar

În țările Uniunii Europene încă aproximativ 30% dintre elevi părăsesc școala fără să ajungă la liceu iar nefinalizarea studiilor din învățământul superior înregistrează rate ridicate în câteva țări. Acolo unde eșecul sau abandonul școlar e mare ca în alte părți, el poate fi rezultatul impunerii elevilor (sau părinților acestora) a unei alegeri prea timpurii pentru un viitor drum de urmat. Această situație poate fi generată fie de sisteme inflexibile, fie de condițiile socio-economice. Decizii premature sau nedocumentate pot duce la o rată ridicată de eșec școlar, abandon sau a altor manifestări a lipsei de motivație. În acest context, trebuie amintite costurile indirecte generate de faptului că opțiunile în educația și formarea

⁴⁴ Commission Action Plan on Skills and Mobility, op.cit., punctul 1..

⁴⁵ .“Why Guidance matters”, documentele de lucru ale OECD, 2002.

⁴⁶ Programul de lucru detaliat pentru obiectivele sistemelor de educație și formare, op. cit., obiectivul 1.4.

profesională sunt percepute ca o alegere secundară atât în licee cât și în învățământul superior. Acest lucru tinde să distorsioneze orientarea către studii mai potrivite a anumitor studenți, către acelea care sunt considerate mai prestigioase sau mai potrivite pentru stereotipuri masculine sau feminine. O orientare mai corectă care să ducă la o rată mai înaltă de finalizare a studiilor va duce la economisirea cheltuielilor sociale rezultate din eșecul sau abandonul școlar și pot degreva aceste resurse spre a fi îndreptate în domenii mai productive cum ar fi învățământul special sau actualizarea curentă a curriculum-ului cursurilor⁴⁷.

- Șomajul comparativ ridicat al absolvenților.

Deși factorii economici generali joacă un rol important în șomajul absolvenților, acesta poate fi comparativ ridicat în unele țări, ca rezultat al unor curricula prea rigide sau numai parțial relevante pentru angajatori. Abordarea acestei probleme poate cere o realocare a fondurilor către alte sectoare ale sistemelor de educație și de formare sau pentru orientarea unor investiții sporite destinate creșterii relevanței și flexibilității. Pot exista, de asemenea, efecte mai ascunse, pe termen lung, care să antreneze costuri semnificative ineficiente, cum ar fi de exemplu cele care se produc atunci când sistemele de educație și de formare, în mod implicit sau fățiș, transmit valori cum ar fi aversiunea față de risc mai degrabă decât spiritul antreprenorial⁴⁸.

- Nivele de realizare mai scăzute

Deși există o corelare generală pozitivă între nivelul investiției și realizare, nu acesta este cazul tuturor țărilor. În unele cazuri, nivelul realizărilor (așa cum au fost măsurate de instrumente ca PISA și IALS) sunt mai reduse decât în alte țări cu nivele comparative sau chiar mai reduse de cheltuieli. Mai mulți factori sunt responsabili pentru astfel de situații, incluzând slaba calitate a cursurilor și a predării, lipsa de abilitate în rezolvarea problemelor grupurilor și a regiunilor dezavantajate sau alocarea inefficientă a resurselor.

- Cursuri excesiv de lungi pentru obținerea unei calificări

Timpu real petrecut de studenți pentru obținerea unui anumite diplome în învățământul superior, în diferite state membre, poate varia până la 100%. Costul total al unui absolvent variază enorm în interiorul Uniunii Europene și poate explica proporția mare a diferențelor aparente în finanțarea unor țări sau instituții. Relevanța eficienței cheltuielilor prin monitorizarea duratei cursurilor este subliniată de recenta atenție acordată de-a lungul întregii Europe certificării educației formale și non-formale, care a fost recunoscută ca o investiție eficientă. Ea coboară punctul de pornire pentru începerea educației permanente și mărește beneficiul care revine persoanei, angajatorului și societății. Aceasta înseamnă că este necesar un timp mai redus pentru completarea unei calificări sau pentru obținerea unui certificat, furnizorilor li se cere să ofere module mai bine modelate dar și mai scurte și mai orientate, indivizii trebuie să se autofinanțeze pentru o durată mai scurtă de timp, lipsesc mai puțin de la locul de muncă și au motivația suplimentară a constatării faptului că ceea ce au realizat îi va ajuta să progreseze mai repede.

---

⁴⁷ Commission Action Plan on Skills and Mobility, op.cit., punctul 3.

⁴⁸ "Entrepreneurship in Europe", raport preliminar al comisiei Europene, 2002.

- Impasul educației

Impasul survine când există o lipsă de flexibilitate și permeabilitate în interior și între părțile constituente, diferite, ale sistemelor de educație și de formare – și uneori între educație/formare și muncă: indivizii pot fi împiedicați să-și schimbe drumurile urmate, dacă își dau seama că sunt pe un drum greșit, sau când doresc să-și reia studiile/ formarea continuă la un nivel superior sau mai târziu în viață. Acest lucru este de obicei rezultatul lipsei de evaluare a pregătirii informale sau anterioare a candidaților la cursuri de educație și formare, care are loc în special atunci când aceștia își schimbă căile urmate, precum și în educația și formarea profesională continuă și educația adulților.

Mai există desigur și alte domenii unde există preocupări legate de eficiența cheltuielilor. Acesta este cazul, de exemplu, al Politicilor de Forță de Muncă Activă de a recalifica șomerii și persoanele neangajate care doresc să lucreze; evaluările sugerează că îmbinarea formării cu alte dimensiuni, cum ar fi experiența de muncă și luarea în considerare atât a caracteristicilor individului cât și a condițiilor de pe piața muncii, constituie factori cruciali de succes.

În general, investiția mai mare este recompensată numai când este legată de calitate superioară, sporirea eficienței economice, sociale și democratice și/sau de îmbunătățirea accesibilității. Investind mai mult în programe curriculare inadecvate sau prea lungi, fără a le reforma mai întâi, perpetuăm ineficiențele în loc de a le rezolva. Investiția eficientă trebuie să servească pentru a răsplăti și crește calitatea și inovația în învățare/ predare. Acest lucru necesită o monitorizare atentă a input-urilor și output-urilor la nivel instituțional, național cât și european, cu o observare atentă a accesului egal acordat grupurilor socio-economice sau de vârstă, ținând cont de nevoile lor diferite de învățare.

5.2 5.3 Managementul eficient al resurselor

Există o legătură pozitivă între descentralizarea educațională (nu numai descentralizarea administrației centrale, dar și posibilitatea de a schimba curricula, metodele și managementul) și realizări, lucru devenit foarte clar în lumina rezultatelor studiilor TIMSS/PISA. Importanța managementului local al resurselor a fost subliniată chiar de statele membre, în replica lor față de Memorandum-ul Comisiei privind educația permanentă.

Descentralizarea eficientă cere noi investiții în: a) formarea autorităților locale, a administratorilor școlari și a profesorilor în management și folosirea eficientă a resurselor, b) stabilirea unui sistem de asigurare a calității care să penetreze toate nivelurile, adică diseminarea unei culturi a calității în întregul sistem de educație și formare, bazată pe încrederea în acesta, și autonomia actorilor locali care acționează conform unor standarde comune de calitate; acestea trebuie să garanteze că acordarea unor mai mari responsabilități la nivel școlar/local legate de controlul calității nu afectează echitatea, egalitatea de gen sau participarea studenților etc., c) transparența structurilor de calificare, cuprinzând calificările

generale și profesionale, în concordanță cu nevoile naționale, dar și cu structurile similare, existente la nivel european (conf. secțiunii 6 de mai jos).

Un alt aspect important este implicarea tuturor actorilor relevanți, prin parteneriate. În mod special, guvernele și partenerii sociali trebuie să exploreze posibilitățile de dezvoltare a diferitelor tipuri de parteneriate public-private cu scopul de a mobiliza resurse suplimentare financiare și umane⁴⁹. Munca în parteneriat a fost identificată ca un factor critic pentru motivația, deschiderea, relevanța și calitatea educației, din perspectiva educației permanente⁵⁰. Parteneriatul implicând contribuabilii financiari privați au, de asemenea, un anumit potențial în încurajarea unui comportament mai responsabil al celor ce învață, al familiilor și personalului didactic și poate mări astfel eficiența cheltuielilor totale. Acest lucru nu trebuie, în nici o împrejurare, să îngreudească accesul la educație al celor cu o pregătire mai redusă.

Maximizarea eficienței cere, de asemenea, coordonarea acțiunilor dintre ministere. Coborârea barierelor atât la nivel național cât și la nivel european între ministerele responsabile cu educația, angajarea forței de muncă, economia, cercetarea, tineretul, mediul înconjurător, sănătatea etc., poate evita duplicarea sau dispersarea eforturilor și a finanțărilor și poate astfel crește substanțial rezultatele reformelor. Un exemplu edificator al celor de mai sus poate fi găsit în domeniul consilierii/ orientării, care se acordă celor cuprinși în procesul de învățământ, tineri sau adulți, angajați sau șomeri, unii dintre ei în situații dificile. În pofida unor modele comune de activitate, aceste activități cheie și/sau activitățile avute în vedere (studii, primul loc de muncă, formarea pe piața muncii etc.), tind să cadă în sfera de acțiune a diferitelor ministere de care depind grupele țintă implicate. O astfel de fragmentare generează dese ori dificultăți majore celor care au nevoie și reduce eficacitatea totală și eficiența serviciilor oferite. Investiția eficientă pentru societatea cunoașterii cere, de asemenea, o abordare coordonată între activitățile autorităților responsabile cu educația și formarea și ale celor responsabile cu cercetarea și inovația, în vederea atingerii obiectivului ambițios, dublu, de la Barcelona, de creștere substanțială a cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare și a profitului rezultat din acestea prin afaceri. Coordonarea eforturilor în aceste direcții face progrese la nivel european, în special prin abordarea integrată a implementării programului de lucru pe obiective și alte dezvoltări relevante pentru politica europeană.

Stabilirea unor repere naționale și europene este, de asemenea, un mijloc indispensabil pentru fiecare țară pentru a putea compara propriile realizări cu ale altor țări. Este, de asemenea, crucial să se măsoare progresul realizat pentru atingerea în totalitate a obiectivului strategic fixat la Lisabona și a obiectivelor acceptate pentru sistemele europene de educație și formare⁵¹.

6. INVESTIȚIILE EFICIENTE TREBUIE ANCORATE ÎN CONTEXTUL EUROPEAN

Necesitatea reformelor în educație și formare depinde în fiecare țară de structurile sale particulare, de nivelurile de realizare, putere sau slăbiciune, de orientările politicii. Astfel de

---

⁴⁹ "Financing of Education", Eurydice, 2002

⁵⁰ "Making a European area of lifelong learning a reality", Comunicat al Comisiei Europene, op.cit.

⁵¹ European benchmarks in education and training: follow-up to the Lisbon European Council, op.cit.

reforme cad în responsabilitatea statelor membre și a țărilor candidate în conformitate cu principiul subsidiarității. În acord cu acesta, scopul acestei secțiuni nu este să revadă reformele naționale posibile ci să sublinieze că aceste reforme, odată ce au fost stabilite și dirijate la nivel național, trebuie să ia în considerare în mod serios dimensiunea lor europeană, care a devenit un factor critic pentru eficiența lor.

Importanța investiției în dimensiunile europene ale educației și formării a fost subliniată de Comunicatul Comisiei privind învățare permanentă și în Planul de acțiune pentru calificări și mobilitate și este, de asemenea, scoasă în evidență și în programele de lucru pe Obiective (în special în Obiectivul 3.5). Oferirea unui cadru clar, ferm și stabil al obiectivelor la nivel european este, de asemenea, o condiție necesară pentru succesul strategiilor de investiție în țările candidate. Ea înlătură pericolul schimbării obiectivelor, care poate ușor să submineze chiar și cele mai generoase politici de investiție. Faptul că toate statele membre (actuale și noi) introduc reforme/ schimbări convergente, îndreptate spre atingerea obiectivelor împărtășite de toți, poate el însuși să servească drept un factor puternic de motivare și de integrare. Acest lucru întărește importanța includerii statelor candidate atât în Strategia Europeană de Ocupare a Forței de Muncă, cât și în implementarea programului de lucru pe obiective – așa cum a fost aprobat de miniștrii educației la Bratislava, în anul 2002.

6.1 Reformele naționale în contextul ariei de cunoaștere europeană

Într-o Europă integrată, investițiile în educație și formare au căpătat o dimensiune europeană mai puternică. Investițiile și reformele în aceste domenii, axate numai pe necesitățile naționale sau regionale, fără să țină seama de dimensiunea europeană, nu vor fi atât de eficiente, așa cum ar putea fi în contextul ariei de cunoaștere europeană. Criteriile de evaluare a calității și relevanței programelor de studiu/formare și a investițiilor trebuie să fie compatibile cu cele la nivel european și să netezească drumul către o Europă devenită punct de referință mondial în aceste domenii. Cu alte cuvinte, investițiile și reformele trebuie realizate în așa fel, încât să li se asigure *atâta convergență cât le este necesară* (păstrând în același timp *tot atâta diversitate cât este posibilă*) în concordanță cu mesajul trimis de miniștrii educației în declarația din introducerea programului de lucru pe *obiective*⁵². Acționarea într-o astfel de coordonare conține potențialul eliberării unei considerabile valori europene adăugate, în învățământul superior, educația adulților, educația și formarea profesională continuă cât și în alte domenii, cum ar fi angajarea forței de muncă și dezvoltarea regională. Astfel de reforme sunt cruciale pentru creștere economică, pentru politicile de angajare și pentru eficiența investițiilor Fondurilor Structurale și EIB, adică pentru realizarea în totalitate a obiectivelor de la Lisabona.

6.2 Investiția în modernizarea curriculum-ului, asigurarea calității și recunoașterea calificărilor în contextul ariei europene a cunoașterii

Necesitatea fundamentală a reformei în educație și formare, ținând seama de evoluția societății bazate pe cunoaștere, se referă la modernizarea curriculum-ului în învățământul general, învățământul profesional, învățământul superior și educația adulților – cu alte cuvinte, aceasta cuprinde tot spectrul educației permanente. Astfel de nevoi de reînnoire

---

⁵² Planul de lucru detaliat pe obiectivele sistemelor de educație și formare, op. cit. (introducerea).

reflectă prioritatea acordată abilităților de bază; diversificării căilor și metodelor de învățare pentru a fi potrivite diferitelor tipuri de persoane; folosirii eficiente a TIC în predare și învățare; promovării gradului susținut de angajare pentru bărbați și femei; integrării dimensiunii europene în toate cursurile, incluzând stăpânirea limbilor străine și posibilitatea studenților și formatorilor să urmeze o parte semnificativă din perioada de instruire în altă țară; precum și unei flexibilități sporite în alcătuirea cursurilor și unei permeabilități crescute între căile de educare/formare. O astfel de remodelare curriculară, cu multiple fațete, constituie miezul Programului de lucru pe obiective (cf. Secțiunii 5.1). De asemenea, aceasta este o cerință de bază a procesului de la Bolonia pentru învățământul superior, și a mai multor rezoluții adoptate în scopul amplificării cooperării în educație și formare (Declarația de la Copenhaga)⁵³; în ambele cazuri, contactele dintre lumea educației și lumea muncii (corpurile profesionale, angajatorii, unitățile de cercetare etc.) pot contribui la o mai bună modelarea curiculă și la stimularea mai multor contribuții private pentru educație și formare. Deși problema refacerii curriculare privește toate țările, ea are o importanță specială și este urgentă într-un număr de state candidate, unde există riscul ca finanțarea să urmeze o cale neproductivă a sistemelor de educație și formare, dacă reforma curriculară este amânată în continuare.

Reforma curriculară este legată de asigurarea calității. Nu toate investițiile în asigurarea calității vor fi amortizate. Acest lucru se va întâmpla numai în cazul când se va acorda prioritate unei reforme curriculare legată de necesitățile economiei și societății și unde necesitatea pentru asigurarea calității mecanismelor este credibilă în afara limitelor naționale și este pe deplin recunoscută. “Calitatea” în viziunea europeană nu poate fi decretată prin lege sau de către autorități. Ea există numai acolo unde este percepută ca atare de alții (utilizatori, angajatori, alte instituții, alte țări). Iată de ce primul imperativ pentru asigurarea calității sistemelor de dezvoltare la nivel național ar trebui să fie dezvoltarea și acordarea relevanței, credibilității (de exemplu, prin includerea tuturor celor interesați și a non-naționaliilor în organismele de asigurare a calității) și compatibilității, cu cele folosite în alte țări din Europa. Aceste aspecte sunt fundamentale în dezvoltarea viitoare a învățământului superior (așa cum s-a subliniat în procesul de la Bologna), cât și a educației și formării (așa cum s-a subliniat Quality Forum și Declarația de la Copenhaga). În ambele domenii este nevoie de un criteriu comun central, la nivel european, pentru asigurarea transparenței, comparabilității și compatibilității. Eforturile pentru atingerea acestor obiective au început, dar ele trebuie să fie întărite și accelerate.

Realizarea unei eficiențe sporite a investiției în educație la nivel european și perfecționarea pieței muncii europene solicită efectuarea a încă unei schimbări în recunoașterea calificărilor și competențelor dobândite, oriunde în Europa. Consiliul European de la Barcelona, din martie 2002, a salutat Planul de Acțiune al Comisiei de înlăturare a barierelor în cadrul pieței muncii europene, până în anul 2005, incluzându-i pe aceia cărora li s-a refuzat recunoașterea calificărilor formale și a învățământului non-formal. În pofida unor măsuri semnificative în acest domeniu (de exemplu, *Directivele pentru recunoașterea profesională, Planul de acțiune al Comisiei cu privire la calificări și mobilitate* sau *Planul*

---

⁵³ Rezoluția Consiliului pentru promovarea unei cooperări largite în educația și formarea profesională VET), documentul 14343-2002 și “Declarația de la Copenhaga” a miniștrilor europeni însărcinați cu VET și a Comisiei Europene din 30 noiembrie 2002.

de acțiune asupra mobilității adoptat de Consiliul European de la Nisa) și a diferitelor instrumente care au fost introduse pentru susținerea acestor politici (European curriculum vitae, EuroPass, creditele ECTS, NARIC, Diploma Supplements), progresul înregistrat a fost mai lent decât s-a așteptat. Procesele stânenitoare și recunoașterea tardivă care au loc în multe țări sau în cadrul multor instituții rămân singurul uriaș obstacol în fluidizarea și eficacitatea pieței muncii europene și a perspectivelor de angajare pe teritoriul întregii Europe a deținătorilor de calificări⁵⁴. Nici o zonă de cunoștințe europene, nici o piață a muncii europeană nu pot exista fără existența unui sistem transparent, prietenos și previzibil pentru recunoaștere diplomelor și calificărilor peste hotare, în Europa actuală și lărgită.

Asigurarea eficienței investiției în educație și formare – și realizarea de progrese pentru atingerea obiectivului strategic de la Lisabona – reclamă pentru domeniile de mai sus decizi ferme bazate pe priorități clare. Acum, la momentul accelerării integrării piețelor muncii și economiilor, educația și formarea nu pot și nu trebuie să rămână în urmă. Mai mult decât atât, se conștientizează tot mai mult de către elevii, studenții și formatorii din Europa necesitatea studiilor corespunzătoare care să poată fi folosite eficient în întreaga Europă. Instituțiile și organismele naționale de acreditate vor trebui să găsească căi de a acorda astfel de calificări, iar cele care nu o fac își vor asuma riscul de a îngrădi proprii cetățeni, restricționându-le accesul la oportunitățile oferite de economia și societatea europeană a cunoașterii.

6.3 Amplificarea valorii educației europene în lume

Transformarea Europei într-o zonă de referință pentru calitatea și relevanța educației, programelor și instituțiilor ei, implică acțiuni specifice și investiții. Acest obiectiv foarte ambițios pentru Uniunea europeană devine și mai ambițios pentru Uniunea Europeană lărgită. Inițiative cum ar fi Erasmus-World și introducerea politicilor de vize comune pentru studenții și formatorii din afara UE, combinate cu acțiuni similare în domeniul cercetării, au potențialul de a intensifica imaginea Europei în întreaga lume ca o destinație pentru studenți, savanți și cercetători. Totuși, succesele de durată din acest domeniu vor depinde de refacerea curriculară, de stabilirea unui cadru clar, coerent pentru calificări și de promovarea diplomelor europene în întreaga lume⁵⁵. Desigur, este puțin probabil ca diplomele europene să fie mai bine recunoscute în întreaga lume, atâta timp cât europenii însuși nu-și recunosc între ei propriile diplome.

7. CONCLUZIE: NECESITATEA URGENTĂ PENTRU O ACȚIUNE HOTĂRĂTĂ

Obiectivele politice stabilite de șefii de stat și de guverne arată că așteptările privitoare la educație și formare sunt foarte mari. Ele sunt pe deplin justificate, ținând cont de rolul esențial jucat de educație și formare în realizarea obiectivului strategic de la Lisabona, așa cum Consiliul European a recunoscut în mod explicit.

---

⁵⁴ Commission Action Plan on Skills and Mobility, op. cit., punctele 10, 15, 19 și 20.

⁵⁵ “The globalisation of Education and Training: Recommendations for a Coherent Response of the EU”, raportul Asociației de Cooperare Academică (ACA), către Comisia Europeană, DG EAC, septembrie, 2000.

Obiectivele fixate la Lisabona și obiectivele următoare acceptate pentru educație și formare sunt mai valabile ca niciodată. Acestea au fost stabilite de statele membre pentru ele însele. Comunicatul nu intenționează să ofere indicații despre ce ar trebui să se facă într-o anumită țară și problemele ridicate aici nu sunt mai importante pentru anumite țări decât pentru altele. Responsabilitatea principală pentru îndeplinirea obiectivelor acceptate revine autorităților responsabile cu educația și formarea din statele membre actuale și viitoare. Este clar că, dacă regiunile și statele nu vor investi mai mult și mai eficient în proprii cetățeni, vor vedea cum scad performanțele lor economice și sociale și odată cu ele și cele ale Uniunii Europene. Ținând cont de acestea, Comisia subliniază importanța de a nu pierde din vedere obiectivele aprobate și de a urmări îndeaproape o politică de investiții în care fonduri suficiente sunt îndreptate spre acele zone unde vor contribui cel mai mult la realizarea obiectivelor stabilite la nivel național și european.

Realizarea acestor obiective va fi mai greu de îndeplinit decât s-a crezut la început, ca rezultat al creșterii ambiției europene, a competiției puternice rezultate în urma investițiilor crescute în sistemele de cunoaștere din alte regiuni ale lumii și a problemelor legate de demografie și lărgirea UE. Ținând cont de toate aceste probleme și de semnalele actuale a unui început lent de acțiune, Comisia își exprimă îngrijorarea că obiectivul de a investi mai mult și mai bine în educație și formare ar putea să nu fie realizat până în anul 2010; dată fiind contribuția pe care educația și formarea le oferă altor domenii, acest lucru ar putea pune în pericol obiectivul general al Uniunii Europene stabilit la Lisabona.

În scopul de a împiedica acest lucru, Comisia invită statele membre și candidate, în funcție de situația lor specifică :

- Să revizuiască investiția publică - per total și în sectoarele importante ale sistemului de educație și formare -, amplificând-o acolo unde este necesar și incluzând aici redirectionarea investițiilor existente către dezvoltarea resurselor umane de-a lungul întregului ciclu al vieții. Este esențial pentru Uniunea Europeană lărgită să asigure calitatea, echitatea, coeziunea socială și echilibrul social (în termenii creșterii și angajării forței de muncă), cerute în concluziile de la Lisabona, Programul de lucru pe obiective (și educație permanentă), Strategiile Europene de Angajare a Forței de Muncă și de Incluziune Socială și “Modelul social european”.
- Să inițieze politici și măsuri pentru a încuraja mai mult investiția privată în educație și formare ca o completare și nu ca un substituent al investiției publice adecvate. Acest lucru trebuie coordonat cu eforturi similare în cercetare și dezvoltare, în vederea obiectivului dublu de la Barcelona de creștere generală a cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare, din care 2/3 să se asigure din afaceri. Realizarea acestui lucru necesită o abordare partenerială și acțiuni susținute din partea tuturor actorilor relevanți: persoane, întreprinderi, parteneri sociali și autorități publice. Statul are responsabilitatea de a evita situațiile de subfinanțare care pot pune în pericol nu numai calitatea și atractivitatea propriilor sisteme de educație și formare, dar chiar și realizarea obiectivelor interne ale UE și competitivitatea sa internațională.

- Să orienteze investițiile către sisteme eficiente pe termen lung, adică să-și concentreze finanțarea pe zonele unde este cel mai probabil că va genera mai multă calitate, relevanță, eficiență și posibilități de acces. Acest lucru necesită o revizuire a alocărilor și a managementului cheltuielilor actuale. Ineficiențele actuale în cheltuieli trebuie identificate și costul lor trebuie evaluat. Stabilirea unor repere naționale și europene constituie mijloace indispensabile pentru fiecare țară pentru a-și evalua propriile realizări în comparație cu a altor țări, și este, de asemenea, crucial să se măsoare progresul înregistrat pentru atingerea în totalitate a obiectivului strategic de la Lisabona și a Obiectivelor detaliate aprobate pentru Europa pentru sistemele de educație și de formare
- Să creeze condiții de maximă eficiență a investițiilor prin abordarea reconstrucției curriculare, asigurării calității și recunoașterii calificărilor cerute de noul context european în domeniul educației și formării, precum și pieței muncii. Reformele și investițiile proiectate și implementate numai în context național, fără a ține seama de problemele mai largi europene, nu-și vor atinge întregul potențial. Instituțiile și sistemele care nu reușesc să recunoască că cei care învață au nevoie și pretind calificări care pot fi folosite în întreaga Europă, își vor îngradi posibilitățile propriilor cetățeni și vor reduce eficiența propriilor investiții.

Așa cum s-a arătat în acest document, “folosirea resurselor în modul cel mai eficient” (Obiectivul 1.5) va fi crucială pentru a permite educației și formării să-și atingă propriile obiective și să-și joace întregul rol în *strategia europeană a angajării forței de muncă și a includerii sociale*, pentru realizarea completă a obiectivului fixat la Lisabona. Comisia așteaptă cu nerăbdare să discute aceste probleme cu statele membre și cu țările candidate și să le invite să considere politicile de investiție și de schimbare în educație și formare ca factorul determinant al propriului viitor în Uniunea Europeană extinsă și al viitorului Europei în lume.

Traducerea: Andrei Cujbă, SEE ECN Romania country node